

СЕНС ІСТОРІЇ: РАЦІОНАЛЬНІСТЬ ТА НАДРАЦІОНАЛЬНІСТЬ

Люди завжди прагнули сягнути «великої єдності», щодо якої ніколи не мали переконливого й ґрунтового знання. Це прагнення пізнати єдиний, всеохоплюючий сенс, вірити у нього – завжди зберігається. Але кожна абсолютизація такого сенсу, що претендує на істинність, з часом втрачає свою переконливість для людини і стає хибною. Хоча при цьому усе нові й нові покоління філософів знов вдаються до пошуків всеосяжного сенсу, який спромігся б охопити історію і, зрештою, вивонити людське буття. Потяг до усвідомлення такого сенсу ми знаходимо у християнській філософії історії, у працях І. Канта, Г.В.Ф. Гегеля та інших мислителів.

Якщо спиратись на констатацію існування в історії причини й мети, - то людська думка завжди прагнула виявити їх у конкретній історичній добі чи колізії. Концепції єдиної цілісної історії людства були спробами тлумачити знання про єдність історії і людства або - Одкровенням Божим (надраціональністю), або ж - здатністю розуму.

Божа провіденція в історії постає з очевидністю для європейського світу у послідовності актів творення усього існуючого, вигнання з раю, виявлення Божої волі вустами пророків, спасіння, Богоявлення та прийдешнього Страшного суду. Усе, про що стверджували ще іудейські пророки і що в наступні часи було подане у християнському горизонті Августином, а пізніше було переусвідомлене і вдосконалене Гегелем; це – уявлення про єдину цілісну історію, де для усього і будь-чого знайдеться своє місце.

Однак, і така велична й вірогідна концепція – може породжувати певні питання.

По-перше, у знанні про цілісність та єдність історії відкидається глобальна частина людської реальності. Численні народи, епохи й цілі культури втрачають свою значущість для історії, набуваючи рис чогось випадкового або ж – другорядного у низці природних процесів.

По-друге, якщо вважати, що історія не є завершеною і ми не спроможні сягнути її витоків, – то така, досить поширена, точка зору суперечить вищезазначеній концепції, де історія є завершеною. В Одкровенні ми знаходимо її початок і кінець. Таким чином, ми вочевидь споглядаємо опозицію двох історичних концепцій.

З одного боку, історія є єдністю відкритого для пізнання розвитку, що має початок і кінець. З іншого боку, історія не є завершеною як в реальності, так і для індивідуальної свідомості. Ця свідомість є відкритою для майбутнього. При такому розумінні навіть минуле не завершено: воно продовжує жити, його рішення не є повністю, а лише відносно остаточні, вони можуть бути переглянуті. Те, що було, - може бути повернутим і переоціненим. Те, що здавалося вирішеним, - знову постає як питання. Мисляча людина ще сама знаходиться в розвитку, в історії. Великий символ цілого, всеєдності, що долає час, а з ним – і минуле, і майбутнє, - лише певний момент в часі, а не остаточно пізнана істина. Проте, якщо ми не хочемо, щоб історія розпалася для нас на низку випадковостей, на безліч несуттєвих шляхів, які нікуди не ведуть, - то від ідеї єдності в історії відмовлятися не доцільно.

Питання полягає в тому, – як осягнути цю єдність. Історію в цілому ми не здатні відчути: ані як дійсність, ані як пророче бачення. Проте, і той, хто не вірить у ці зухвали спроби всеосяжного розуміння історії як певної єдності, – зможе розрізнити відбитки істини в усіх цих зусиллях осягнути єдність. Істина виявляє себе тільки як натяк або як знак. Кожна окрема ланка розвитку, типовий образ, усі фактичні дані про єдність різного кшталту – це спрощення ситуації у сфері історії. І неприйнятність такого спрощення стає очевидною, як тільки за його допомогою намагаються побачити історію як цілісність. Завдання полягає в тому, щоб осягнути усю багатогранність єдності, залишаючись відкритими тому, що знаходиться за межами усього цього.

З найбільшою очевидністю єдність історії знаходить своє втілення у вірі в єдиного Бога. Історія розглядається як ціннісна ієрархія, в її витках та в її вирішальних етапах. Дійсне постає відповідно до того, що істотно і що несуттєво. Історія підпорядковується тому цілому, яке спочатку називали провіденцією, а пізніше мислили як закон.

Очевидно, тут можна згадати й гегелевську «єдність багатомірності».

За Гегелем, історія – це спрямована Богом велика хода розумних істот – людей, їх невпинна, виповнена сенсом та раціональними планами діяльність. І в цілому історія, на переконання філософа, – це прогрес. А люди, хоча й роблять багато помилок на цьому шляху, відхиляючись від Провіденції, - зрештою – просуваються саме у напрямку Божого задуму. Саме від міри співпадання (тотожності) розумного і дійсного, що зумовлена історичною діяльністю причетних до Божого задуму людей, - залежить швидкість такого просування (або історичного прогресу).

Усвідомлення людьми своєї історичної причетності до Божого задуму – дуже складне завдання. Про очевидність та істинність людського знання тут не йдеться. Зазначена причетність людей до Божого задуму може бути настільки багатовимірною, культурно- і аксіологічно- релятивною, що часом (і це неодноразово позначено в історії) – сприймалась людьми як велике зло. Мільйони людей було знищено з метою покарання цього зла. А йшлося, зрештою, лише про обмеженість людських можливостей духовного та раціонального наближення до істин Божого задуму. А тих, особливих, непересічних індивідів, які мали спроможність будь-яким чином трохи відчинити дверцята до царства істини і побачити світло Божого задуму, – таких було завжди небагато. Саме про них, або – про деяких з цих особистостей, – написані історичні твори і зібрані згадки.

Очевидно, людям дана тільки можливість переживання та раціонального опрацювання й піднесення цих переживань до рівня переконливих для нас істин, які стосуються певних індивідуальних чи соціально-історичних колізій. Але ці істини, які у певному віці і за певних обставин здаються абсолютними, – з плином часу та під іншим інформаційно-психологічним кутом зору – перетворюються на сумнівні чи хибні висновки.

Звичайно, люди причетні до спрямування історичної ходи. І чим більша кількість людей прагне залучитись до очевидних і простих духовно-моральних істин та намагається дотримуватись їх у своєму житті, – тим з більшим оптимізмом і надією люди сприймають своє майбутнє та майбуття прийдешніх поколінь.

Література:

1. Августин Аврелій. Сповідь (переклад з латини Н. Григор'євої). – Київ: Грані, 1997.
2. Г. В. Ф. Гегель. Феноменологія духа. СПб.: «Наука», 1992.
3. Ясперс К. Смысл и назначение истории. М.: Республика, 1994.

ШЕВЧУК Юлія Анатоліївна

КОНЦЕПТ «МЕДІА» У КОНТЕКСТІ ЦИВІЛІЗАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Сучасний період розвитку суспільства, формування нових відкритих систем пов'язаний із розвитком новітніх цифрових та комп'ютерних технологій, а також прискоренням темпів та масштабів соціокультурної динаміки, змінами у всіх сферах суспільного буття. Глобальні трансформації зумовили виникнення нових типів суспільств та нових реалій, які у сучасному науковому дискурсі визначають як «інформаційне суспільство», «інформаційна революція», «мережеве суспільство». Зазначимо, що у контексті інформаційної специфіки сучасного суспільства з'являються концепти інформаційного та медіаповороту як методологічних і наукових стратегій, які відповідають динаміці сучасного розвитку суспільства. За таких умов перспективним є аналіз концептуальних стратегій М. Маклюєна та М. Кастельса та репрезентація їхніх основних положень для дослідження медіа як соціокультурного феномену та виявлення специфіки впливу медіа-технологій на становлення нового соціокультурного порядку.

Досліджуючи феномен медіакультури, канадський філософ М. Маклюєн аналізує вплив інформаційних засобів комунікації на людину та суспільство. Специфіку сучасної культури Маклюєн пояснює через використання концепту «медіа», який науковець визначає як посередника, як засіб міжособистісного зв'язку, зв'язку між людиною, суспільством, культурою та ідеологією. В інтерпретації Маклюєна медіа – це «...система масових комунікацій, яка постійно поширюється, у системі «інформаційного вибуху»...», що характеризується хаотичністю, безкінечністю та надмірністю [2]. Аналізуючи специфіку